

Podziemne królestwo przyrody

Śląsk

Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie to rozległy i skomplikowany system wyrobisk, będących wynikiem kilkusetletniej (od XII do XX wieku) eksploracji górniczej rud metali ciężkich. Łączna długość chodników, komór i wybierek wynosi ponad 300 km – to jeden z największych systemów podziemnych na świecie! Jest on połączony z powierzchnią ziemi pięcioma sztolniami odwadniającymi oraz licznymi szybami i odsłonięciami w okolicznych kamieniołomach.

W ciągu kilkuset lat w podziemnym systemie wytworzył się unikalny mikroklimat oraz różnorodna szata naciekowa. Z uwagi na dogodne dla nich warunki, osiedliły się tutaj nietoperze, wykorzystując ten labirynt jako miejsce zimowej hibernacji oraz schronienie w okresie letnim. Naukowcy prowadzący badania nad dynamiką i liczebnością populacji nietoperzy (m.in. Grzegorz Kłys – chiropterolog z Uniwersytetu Opolskiego) wstępnie oceniają, iż zimuje tu co najmniej kilkanaście tysięcy nietoperzy. Jeśli szacunki te zostaną potwierdzone, będzie to drugie co do ilości osobników zimowisko nietoperzy w Polsce! Wśród nietoperzy doliczono się ośmiu gatunków. Występuje tu m.in. nocek duży, którego zimującą populację szacuje się na trzy tysiące osobników, oraz gacek brunatny, dla którego jest to największe zimowisko w Europie.

Od 1993 r. część systemu oraz nieczynny fragment wyrobiska dolomitu (skarpy i ściana eksploatacyjna) w Suchoj Górze (dzielnicy Bytomia) objęto ochroną prawną jako stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Blachówka” (jego powierzchnia wynosi ok. 6 ha). W południowej części nieczynnego już kamieniołomu znajdują się otwory stanowiące najważniejsze miejsca przenikania nietoperzy do Podziemi, pełniące także ważną rolę wentylacyjną dla całego systemu. Dzięki pomocy finansowej Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wykonano zabezpieczenia części tych otworów. Dno i ściany kamieniołomu porasta cenna roślinność wapieniolubna, w tym gatunki znajdujące się na międzynarodowych czerwonych listach roślin zagrożonych.

Powyżej kamieniołomu, w szczytowych partiach Srebrnej Góry (340 m n. p. m.), znajduje się rezerwat „Segiet”. Chroni on fragment ciepłolubnej buczyny storczykowej (wiek drzewostanu wynosi od 100 do 350 lat).

Obecność w podziemnym systemie tak licznej populacji nocka dużego predestynuje ten teren do objęcia go ochroną w formie ostoi siedliskowej Europejskiej Sieci Ekologicznej „Natura 2000”. Jednym z gatunków wymienianych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, jest właśnie nocek duży. Dlatego Wojewódzki Zespół Realizacyjny w Katowicach, powołany do prac nad siecią „Natura 2000” w województwie śląskim, zarekomendował ten system do objęcia ochroną jako Specjalny Obszar Ochrony „Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie” o powierzchni 3401,2 ha. Znalazł się on także na oficjalnej liście ostoi (symbol PLH 240003), skierowanej przez Ministerstwo Środowiska do Komisji Europejskiej.

Dotychczas głównymi zagrożeniami dla Podziemi oraz nietoperzy były: niepokojenie zwierząt w okresie zimowym, zasypywanie otworów wentylacyjnych (wlotowych), zawały, osuwiska, a także pozbywanie się odpadów przemysłowych oraz zanieczyszczenia wód.

Jednak w ciągu ostatniego roku pojawiło się wiele zakusów inwestycyjnych na obszary w pobliżu miejsc wnikania nietoperzy do Podziemi. Spółka „Sportowa Dolina”, która zaadaptowała część wyrobisk podolomitowych w Suchoj Górze do celów rekreacyjnych, chce wybudować kompleks kortów tenisowych (odkrytych i halowych) i basenów razem z parkingami. Inwestycja ta sąsiaduje z

terenem stanowiska dokumentacyjnego „Blachówka”. Istnieją także projekty przystosowania części podziemi do masowego zwiedzania, co łączy się z wykonaniem oświetlenia i zwiększoną penetracją systemu.

Kolejny inwestor - firma „Power” - przystąpił w 2003 roku do prac rekultywacyjnych w innej części kamieniołomu. Ponieważ do prac przystąpiono bez stosownego zezwolenia, po pewnym czasie wstrzymano je. W maju bieżącego roku pojawiła się z kolei koncepcja budowy lotniska. Przedsięwzięcie to zagroziłoby nietoperzom dwojako - poprzez zniszczenie części otworów, którymi zwierzęta przenikają do Podziemi, oraz wskutek możliwych kolizji pomiędzy nietoperzami a samolotami. Na szczęście inwestycja ta nie doszła do skutku. Istnieją jednak projekty budowy obiektu biurowo-handlowo-gastronomicznego wraz z parkingami. Ostatnio rozpoczęto postępowanie administracyjne w sprawie kolejnej inwestycji - budowy kaskady zbiorników wodnych.

Wszystkie te inwestycje w mniejszym lub większym stopniu zagrażają Podziemiom oraz zamieszkującym je nietoperzom. Pracownia będzie brać udział w postępowaniach administracyjnych dotyczących inwestycji, dbając o dobro „Podziemnego Królestwa”. Mamy nadzieję, iż niepowtarzalne walory przyrodnicze jednego z większych systemów podziemnych na świecie oraz zimowisk nietoperzy w Europie przeważą nad krótkotrwałymi zyskami garstki inwestorów.

Tomasz Kudłacz



Kolumna „Śląsk” dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.